

нітними комерційними структурами з кримінальним забарвленням.

Значні суми грошей, здобуті злочинним шляхом, потребують їх легалізації. Тому в сферу інтересів організованої злочинності потрапляють усі сфери бізнесу, які приносять найбільший прибуток, а не тільки традиційні (торгівля наркотиками, зброєю, організація азартних ігор, проституція). За кримінологічними даними, у кримінальні відносини втягнуті 40 % підприємців і 66 % усіх комерційних структур, а кримінальні структури контролюють діяльність понад 50 % господарюючих суб'єктів.

Потреба в легалізації економічної діяльності змусила організовані злочинні угруповання піти на встановлення більш тісних контактів з чиновничим апаратом. Основною метою тиску на владні структури є одержання різноманітних пільг, що дає можливість одержувати найбільші прибутки, ухилитися від оподаткування і кримінальної відповідальності. А найбільш поширеною формою такого тиску є підкуп посадових осіб (корупція у перекладі з латинської означає «підкуп»). Посадові особи, як свідчить практика, і самі досить часто вишукують контакти з кримінальними елементами, щоб дорожче продати свої послуги. Якщо в середині 80-х років на підкуп представників державних і правоохоронних органів витрачалося до 33 % кримінального капіталу, то зараз, за даними досліджень, — до 50 %.

Оскільки зв'язок організованої злочинності і корупції в сфері економіки — це не одиничні ексцеси влади, а певна система, особлива інфраструктура повсякденних взаємовідносин, до якої входять представники місцевих органів влади, директори приватизованих підприємств, представники правоохоронних і контролюючих органів, політична еліта, то це робить проблему попередження цієї злочинності завданням надзвичайно складним. Ефективна боротьба з нею можлива тільки на основі комплексного планування, централізованого керівництва і координації зусиль різноманітних правоохоронних та контролюючих органів, вдосконалення правової бази оперативної роботи, належного технічного оснащення і матеріально-побутового забезпечення правоохоронців.

І. ХРИСТИЧ, доц., ст. наук. співробітник НДІВПЗ

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Як відомо, тривалий час вивчаються можливості використання різних наукових дисциплін для виявлення фактів за-

маскованої злочинної діяльності, а також більш ефективного їх розкриття.

Спроби оцінити розмах доходів ділків тіньової економіки в Україні, на наш погляд, мають лише імовірне значення, тому що межі її не окреслені. Як вважає більшість вчених, «наша мафія» відрізняється від мафії більшості розвинутих країн світу тим, що вона займається різними видами діяльності: В більшості країн світу мафія спеціалізується, як правило, на ігровому бізнесі та наркотиках. Тіньова економіка в Україні охоплює майже усі сфери діяльності, особливо якщо законодавство не заборонило той чи інший вид діяльності. Як правило, спочатку ділки отримують колосальні прибутки, а потім держава заборонить той чи інший вид діяльності (наприклад, перепродаж сировини за кордон, діяльність довірчих товариств, спекуляція ваучерами та ін.).

Зрозуміло, що усі ці злочинні дії обов'язково пов'язані з економікою держави. Багато років тому було розроблено використання аналізу господарської діяльності у практичній діяльності правоохоронних органів. Головна теза — завжди, як би ні маскувалася злочинна діяльність, вона знаходить своє відображення в техніко-економічних та фінансово-економічних показниках підприємства чи організації. Ця теза повністю відповідала плановій соціалістичній економіці. Зараз, на сучасному етапі розвитку економіки України, коли формуються ринкові економічні відносини, ця теза не відображає дійсності. Тим більш, що нестабільне законодавство, яке регламентує економічні відносини, систематично змінюється, іноді й після закінчення звітного періоду, що також збільшує непорозуміння в економічних відносинах.

Не стимулює об'єктивного відображення економічної діяльності й чинна податкова система. На сучасному етапі в Україні її систематично вдосконалюють, але більшість працюючих фірм мають вже не «подвійну», а «потрійну» бухгалтерію. Тільки керівництво фірми (директор та головний бухгалтер) в цьому разі мають змогу кожного дня мати повністю достовірні дані, а для усіх інших працівників фірми особливо тих, хто має справу зі звітними даними, інформація кожен день коригується і заноситься до пам'яті комп'ютера у тому вигляді, як вона буде потім відображена у звітності, яку подаватимуть до усіх державних контролюючих органів (органів статистики, податкової інспекції та ін.).

Тому використання аналізу господарської діяльності у класичному вигляді на сучасному етапі в Україні навряд чи можливо (виявлення за звітними даними підприємства, яке різко відрізняється своїми показниками від аналогічних підприємств; наявність суперечності між показниками даного

підприємства, які логічно пов'язані (наприклад, зростання обсягу виробленої продукції без збільшення кількості використаної сировини та енергії); систематичне погіршення економічних показників підприємства або його суміжників).

Для поліпшення економічної ситуації в Україні, тобто для зменшення злочинності в сфері економіки, на наш погляд, було б доцільно на сучасному етапі застосовувати аналіз господарської діяльності в таких напрямках: для пошуко-профілактичного виявлення кримінальної діяльності окремих фірм, економічної експертизи нових законодавчих актів (до їх остаточного прийняття), а також використовувати фахівців-економістів із знанням комп'ютера під час проведення першочергових процесуальних дій.

Перший напрямок — це виявлення фірм та організацій, діяльність яких певним чином дає змогу висунути припущення про те, що в них існує замаскована злочинність. Хто буде займатися цим? Зрозуміло, що коли розмах злочинної діяльності досягає великих обсягів, то деякі державні структури можуть звернути на них увагу, а можуть і не звернути, тому що немає регламентації та й припущення, як їх виявити. На нашу думку, треба повернутися до практики, яка існувала раніш, коли роботу по пошуку таких підприємств здійснювала служба безпеки.

Другий напрямок — проведення економіко-кримінологічної експертизи усіх законодавчих актів. Це конче потрібна справа, бо деякі нові нормативні акти вже на стадії їх уведення в дію, особливо тоді, коли вони вводяться за період часу, який вже пройшов, несуть в собі можливості для легалізації злочинної діяльності. Зрозуміло, таку експертизу мають проводити фахівці, що потребує значних коштів. Але злочинність коштує країні дорожче. На наш погляд, ця експертиза повинна проводитися експертами, які будуть підпорядковані Президенту країни.

Третій напрямок — залучення до першочергових процесуальних дій (обшуку, виїмки тощо) фахівців в галузі економічного аналізу, щоб зразу під час їх проведення зробити спробу не дозволити працівникам фірми знищити інформацію з пам'яті комп'ютера або поновити її (те, що в практиці розвинутих країн світу, наприклад в Америці, звучить як гасло «Руки геть від комп'ютера»). Зрозуміло, що це потребує зміни КПК України і практики роботи правоохоронних органів, тому що ці фахівці повинні входити до складу штату органів внутрішніх справ або органів безпеки.

На наш погляд, на сучасному етапі формування ринкових відносин в Україні, незважаючи на потребу в додаткових

коштах, це ті головні напрямки, де використання аналізу господарської діяльності можливо і економічно обгрунтовано.

В. КОРЖ, доц. Ін-ту підвищення кваліфікації кадрів Генпрокуратури України

ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Економічна криза в Україні має хронічний характер, продовжується у формі затяжної депресії і сприяє зростанню злочинності, у тому числі в сфері економіки. Помилки та прорахунки стратегічного характеру в економічній політиці держави, слабка правова база, законодавча неврегульованість нових економічних відносин, невиконання прийнятих законів, відмова від державного регулювання важливих економічних процесів, відсутність контролю з боку суспільства та держави за законністю дій державних службовців органів влади та управління, суб'єктів господарської діяльності, комерсантів та підприємців — ці чинники «працюють» на відтворення економічної злочинності, зокрема її організованих форм. Поряд з традиційними розкраданнями та хабарництвом мають місце нові види організованої злочинної діяльності у сфері економіки: шахрайство з фінансовими ресурсами, незаконна підприємницька діяльність, ухилення від сплати податків, махінації у фінансово-кредитній системі, відмивання «тіньового капіталу», використання бюджетних коштів поза призначенням та ін. Загрозою для національної безпеки масштабу набуває обсяг тіньової економіки, яка складає 50 % і вже зрівнялася з офіційною. Поширюються нові форми обміну тіньового ринку і з'являються нові структури тіньового бізнесу, в якому корисливо використовуються кредитно-фінансова система та державне майно. Стрижень тіньової економіки на сучасному етапі складають кримінальний бізнес, розкрадання державних ресурсів за хабарі в процесі приватизації, оренди державного та комунального майна, видобування та переробки паливо-енергетичних ресурсів, а також ухилення підприємців від сплати податків, приховування валютної виручки тощо.

Злочинність — це наслідок соціальних суперечностей. Діалектика цього взаємозв'язку така, що злочинність паразитує на суперечностях і розв'язує їх. Принципіальне невирішення соціальних, економічних, законодавчих суперечностей, їх глибина, система сприяють відтворенню злочинності. Різні види злочинності пов'язані з конкретними соціально-економічними суперечностями. Організована злочинність у сфері економіки паразитує на складній економічній ситуації в Україні, зли-